Tauw

Actualisatie ecologisch onderzoek Paardenveld, Utrecht

24 juli 2013

Kenmerk R001-1213855XAB-agv-V01-NL

Verantwoording

Titel	Actualisatie ecologisch onderzoek Paardenveld, Utrecht
Opdrachtgever	Gemeente Utrecht, Projectorganisatie Stationsgebied
Projectleider	drs. F. (Frank) Aarts
Auteur(s)	M. (Maikel) Aragon van den Broeke MSc
Tweede lezer	drs. R.E. (Ronald) van der Vliet
Projectnummer	1213855
Aantal pagina's	18 (exclusief bijlagen)
Datum	24 juli 2013
Handtekening	Ontbreekt in verband met digitale verwerking. Dit rapport is aantoonbaar vrijgegeven.

Colofon

Tauw bv
BU Ruimtelijke Kwaliteit
Australiëlaan 5
Postbus 3015
3502 GA Utrecht
Telefoon +31 30 28 24 82 4
Fax +31 30 28 89 48 4

Dit document is eigendom van de opdrachtgever en mag door hem worden gebruikt voor het doel waarvoor het is vervaardigd met inachtneming van de rechten die voortvloeien uit de wetgeving op het gebied van het intellectuele eigendom.
De auteursrechten van dit document blijven berusten bij Tauw. Kwaliteit en verbetering van product en proces hebben bij Tauw hoge prioriteit. Tauw hanteert daartoe een managementsysteem dat is gecertificeerd dan wel geaccrediteerd volgens:

- NEN-EN-ISO 9001

Inhoud

Verantwoording en colofon **3**

1 Inleiding **7**
1.1 Aanleiding 7
1.2 Uitgangspunten 7
1.3 Projectgebied en ontwikkeling 8
1.4 Onderzoeksmethode Flora- en faunawet toetsing 9

2 Aanwezigheid van en effecten op soorten **10**
2.1 Grondgebonden zoogdieren, amfibieën, reptielen en ongewervelden 10
2.2 Flora 10
2.3 Vleermuizen 10
2.4 Vogels 14
2.5 Vissen 15

3 Conclusies **16**

4 Bronnen **17**

Bijlage(n)
1 Foto impressie van projectgebied Paardenveld d.d. 19-12-2012

1 Inleiding

1.1 Aanleiding

De gemeente Utrecht is voornemens projectgebied Paardenveld in Utrecht, ter hoogte van de aansluiting Daalsetunnel met de Weerdsingel, te herontwikkelen. In verband met de grootschalige herontwikkeling van het stationsgebied wordt de huidige situatie aangepast, waarbij bomen worden gekapt en het terrein wordt vergraven. In de nieuwe situatie wordt de Weerdsingel aangesloten op de Catharijnesingel.

In het kader van de Flora- en faunawet zijn in 2008 respectievelijk een oriënterende natuurtoets en vervolgens soortgerichte broedvogel-, vaatplanten- en vleermuizeninventarisaties uitgevoerd [Tauw, 2009a]. Uit dat onderzoek blijkt dat (in die periode) de gewone dwergvleermuis de bomen aan de oostzijde van het Paardenveld (deels) als belangrijke vliegroute gebruikt. De bomen aan de westzijde van het Paardenveld en de Weerdsingel worden vooral als foerageergebied door de gewone dwergvleermuis gebruikt. Dit is in 2010 geverifieerd [Tauw, 2010], zodat de actualiteit van deze waarnemingen in het kader van de Flora- en faunawet op dit moment voldoende is. Bij kap van (een deel van) de bomen verdwijnt mogelijk een deel van het leefgebied van de gewone dwergvleermuis. In deze rapportage wordt in detail ingezoomd op de te kappen bomen en de mogelijke effecten hiervan op de gewone dwergvleermuis.
In 2008 is een groeilocatie van de, door de Flora- en faunawet beschermde plant, waterdrieblad aangetroffen op de oevergrens van de Weerdsingel. In deze rapportage wordt in detail ingezoomd op de exacte werkzaamheden en de mogelijke effecten op deze beschermde plant.

Omdat de omgeving van planlocatie Paardenveld sinds het onderzoek uit 2008 [Tauw, 2009a] steeds aan verandering onderhevig is geweest, wordt in deze rapportage een actualisatie van het onderzoek uit 2008 beschreven. Daarmee wordt voor dit projectgebied, op basis van actueel onderzoek, inzichtelijk welke beschermde soorten er verwacht worden, welke negatieve effecten er mogelijk optreden en welke maatregelen eventueel getroffen dienen te worden.

Waar relevant wordt in dit rapport verwezen naar de eerder voor het projectgebied en stationsgebied uitgevoerde onderzoeken.

1.2 Uitgangspunten

In deze rapportage is uitgegaan van de volgende uitgangspunten:

- Projectgebied Paardenveld wordt in 2 fasen ontwikkeld. In deze rapportage zijn de ontwikkelingen voor fase 1 getoetst, terwijl een reële doorkijk naar fase 2 is gegeven. Een beschrijving van fase 1 en fase 2 is gegeven in paragraaf 1.3

- De te kappen bomen voor fase 1 zijn bekend. Voor fase 2 wordt er vanuit gegaan dat alle bomen gekapt moeten worden
- De kap van de bomen voor fase 1 is gepland vóór 1 maart 2013
- De van toepassing zijnde wetgeving is, zoals in de rapportage van Tauw [2008] beschreven, uitsluitend de Flora- en faunawet

1.3 Projectgebied en ontwikkeling

Zoals in paragraaf 1.2 genoemd, wordt het projectgebied Paardenveld in twee fasen ontwikkeld. In figuur 1.1 staan de begrenzingen van beide fasen. In bijlage 1 wordt een foto impressie gegeven van het projectgebied in de huidige vorm.

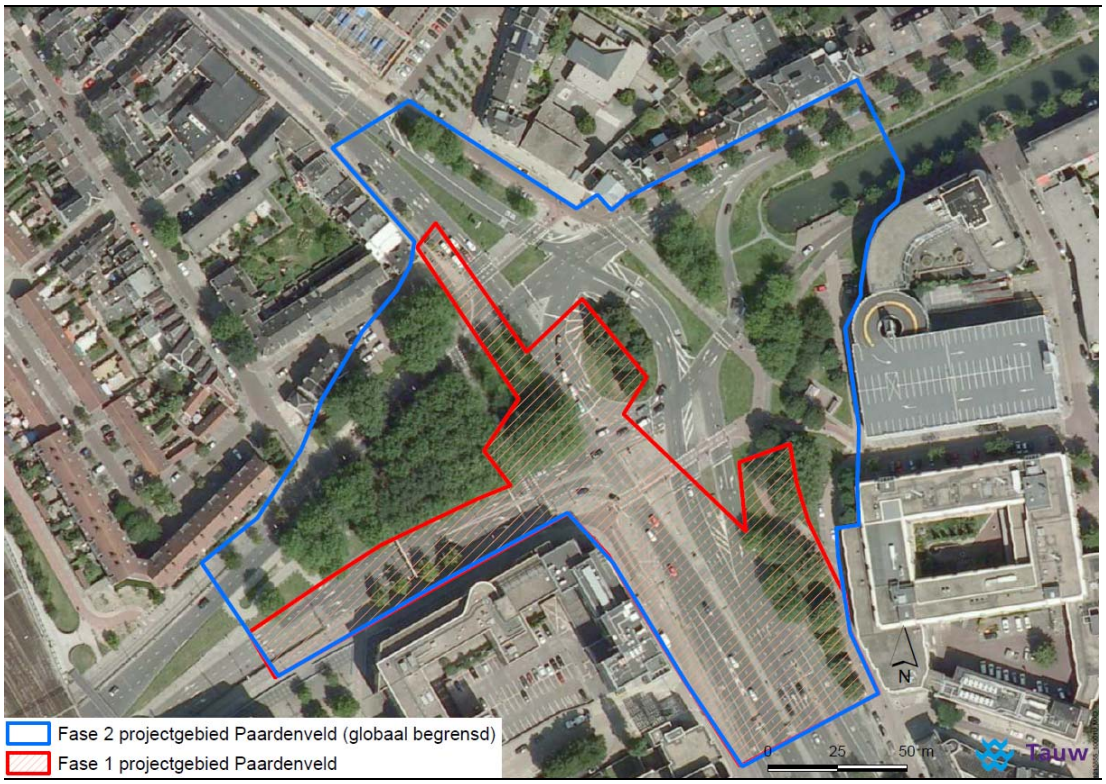

Figuur 1.1 overzicht van projectgebied Paardenveld, fase 1 (rode contour) en fase 2 (blauwe contour)

<u>Fase 1:</u>

Tijdens fase 1 worden slechts de bomen binnen de rode contour gekapt. Fase 1 is vooral bedoeld om de huidige verkeerssituatie aan te passen en de ondergrondse werkzaamheden (kabels en leidingen) uit te voeren. Deze fase start begin 2013.

Fase 2:
In fase 2 wordt het gehele projectgebied ontwikkeld. Het doortrekken van de Catharijnesingel en aansluiten op de Weerdsingel wordt pas in fase 2 uitgevoerd. In het kader van fase 2 wordt er vanuit gegaan dat alle bomen gekapt worden. Wanneer deze fase wordt uitgevoerd in nog onbekend.

In de nieuwe situatie wordt een groot aantal bomen teruggeplant. Er komen zelfs meer bomen terug dan het aantal dat nu maximaal gekapt wordt. De start voor deze nieuwe aanplant is onbekend, maar er is hooguit sprake van een tijdelijke ‘boomloze’ situatie.

1.4 Onderzoeksmethode Flora- en faunawet toetsing

De in deze rapportage beschreven actualiserende toetsing aan de Flora- en faunawet is als volgt uitgevoerd:

1. Inventarisatie van de oude beschikbare onderzoeksgegevens voor het projectgebied en het gehele stationsgebied
2. Een veldbezoek op 19 december 2012 en aanvullende bezoeken (2 stuks) in het voorjaar en de zomer van 2013
3. Beschrijving van de mogelijke aanwezigheid van beschermde soorten in het projectgebied
4. Toetsing van mogelijke effecten op soorten veroorzaakt door de beoogde werkzaamheden

2 Aanwezigheid van en effecten op soorten

In onderstaande paragrafen wordt (per soortgroep) getoetst of de beoogde ontwikkeling in het projectgebied negatieve effecten op door de Flora- en faunawet beschermde soorten veroorzaakt. Waar noodzakelijk wordt tot in detail ingezoomd op de ecologie van de soort en de beoogde plannen. Er wordt per fase beoordeeld.

2.1 Grondgebonden zoogdieren, amfibieën, reptielen en ongewervelden

Beschermde grondgebonden zoogdieren, amfibieën, reptielen en ongewervelden zijn, op basis van het biotoop in het projectgebied en de eerdere onderzoeken van Tauw [2008], niet aanwezig. De aanwezigheid van en effecten op individuen van deze soortgroepen worden met zekerheid uitgesloten. Dit geldt zowel voor fase 1 als voor fase 2.

2.2 Flora

Tijdens de eerdere inventarisatie van Tauw [2009a] is in de Weerdsingel een exemplaar van de beschermde soort waterdrieblad aangetroffen (zie gele stip in figuur 2.1). Of deze soort nu nog steeds aanwezig is, is nader onderzocht. Tijdens het veldbezoek van 19 december 2012 zijn geen overblijfselen van deze plant gevonden, maar dit geeft (gezien de periode in het jaar) geen garanties. Vervolgens is in het voorjaar van 2013 (april) en de zomer van 2013 (juni) aanvullend veldonderzoek uitgevoerd. Daarbij is de soort (en overige beschermde plantensoorten) niet aangetroffen, waardoor kan worden geconcludeerd dat de plant er niet meer groeit.

De werkzaamheden in fase 1 betrekken de Weerdsingel niet, waardoor negatieve effecten op waterdrieblad tijdens deze fase uitgesloten worden. Vanwege de afwezigheid van beschermde planten worden negatieve effecten in fase 2 eveneens uitgesloten.

2.3 Vleermuizen

Tijdens de eerdere inventarisaties van Tauw [2009a en 2010] is vastgesteld dat de gewone dwergvleermuis gebruik maakt van het projectgebied Paardenveld. De bomen aan de oostzijde van het Paardenveld zijn onderdeel van een belangrijke vliegroute vanuit de (eveneens aangetoonde) verblijfplaats aan het Smakkelaarsveld. Voor de aantasting van een deel van deze vliegroute is in eerdere instantie een ontheffing van de Flora- en faunawet (met kenmerk FF/75C/2009/0046) verkregen.
Daarin wordt o.a. de toepassing van boombakken en monitoring beschreven. De bomen aan de westzijde van het Paardenveld en de Weerdsingel worden vooral als foerageergebied gebruikt door de gewone dwergvleermuis (zie figuur 2.1). Overige vleermuissoorten maken geen (structureel) gebruik van het projectgebied. Negatieve effecten op overige vleermuissoorten worden dan ook met zekerheid uitgesloten.

Toetsing vliegroute gewone dwergvleermuis fase 1 & 2

Tijdens fase 1 worden slechts enkele bomen (binnen de rode contour in figuur 2.1) gekapt. Tijdens fase 2 wordt aangenomen dat alle bomen binnen de blauwe contour in figuur 2.1 gekapt worden. Dit betekent dat de eerder vastgestelde vliegroute van de gewone dwergvleermuis eerst gedeeltelijk (fase 1) en uiteindelijk geheel (fase 2) wordt aangetast. De gewone dwergvleermuis is een flexibele vleermuizensoort die zich prima thuis voelt in de stedelijke omgeving. De monitoring uit 2010, één van de voorwaarden uit de ontheffing met kenmerk FF/75C/2009/0046, na het weghalen van een deel van de bomen tussen Smakkelaarsveld en Weerdsingel, bewijst, dat in de vliegroute van deze soort, grotere bomenvrije zones aanwezig kunnen zijn [Tauw, 2010]. De gewone dwergvleermuizen volgden na kap van bomen de gebouwen om bij de Weerdsingel te komen. Zij overbrugden daarbij een maximale afstand van 145 meter (zie figuur 2.2) zonder bomen. Dit is ruim verder dan de maximale grootte van een gat in een vliegroute van de gewone dwergvleermuis die, op basis van expert judgement, is bepaald op circa 50 meter [Herman Limpens, Zoogdiervereniging]. Op basis hiervan wordt verondersteld dat in dit specifieke geval de randen van de bebouwing de functie van de bomen als oriëntatiepunt over hebben genomen.
De kap van circa 70 meter bomenrij extra (fase 1) en uiteindelijk 134 meter bomenrij extra (fase 2) in projectgebied Paardenveld levert, op basis van bovenstaande, geen negatieve effecten op de vliegroute van de gewone dwergvleermuis op. Dit in tegenstelling tot de conclusies uit het onderzoek van Tauw uit 2008 [Tauw, 2009a] waar werd gesproken van “aantasting van de vliegroute waardoor een ontheffing aangevraagd moet worden”. Op basis van voortschrijdend inzicht wordt nu geconcludeerd dat de vliegroute van de gewone dwergvleermuis intact blijft, doordat (bij afwezigheid van bomen) de randen van de bebouwing ten noordoosten van het Paardenveld gevolgd worden om bij de Weerdsingel te komen. Er is daarom geen mitigatie / compensatie nodig.

Aanbevelingen:

- Bij voorkeur blijven tijdens en na fase 2 tenminste enkele bomen ten noordoosten van het Paardenveld gehandhaafd
- Het uitvoeren van monitoring vóór en na kap van de bomen in het projectgebied. Hiermee wordt extra, belangrijke, informatie verzameld over de ecologie van de gewone dwergvleermuis in hoogstedelijke omgeving. De verzamelde informatie kan vervolgens als input dienen voor overige toekomstige projecten in het Stationsgebied. Daarnaast kan mogelijk een artikel gepubliceerd worden met daarin de bevindingen van de monitoring

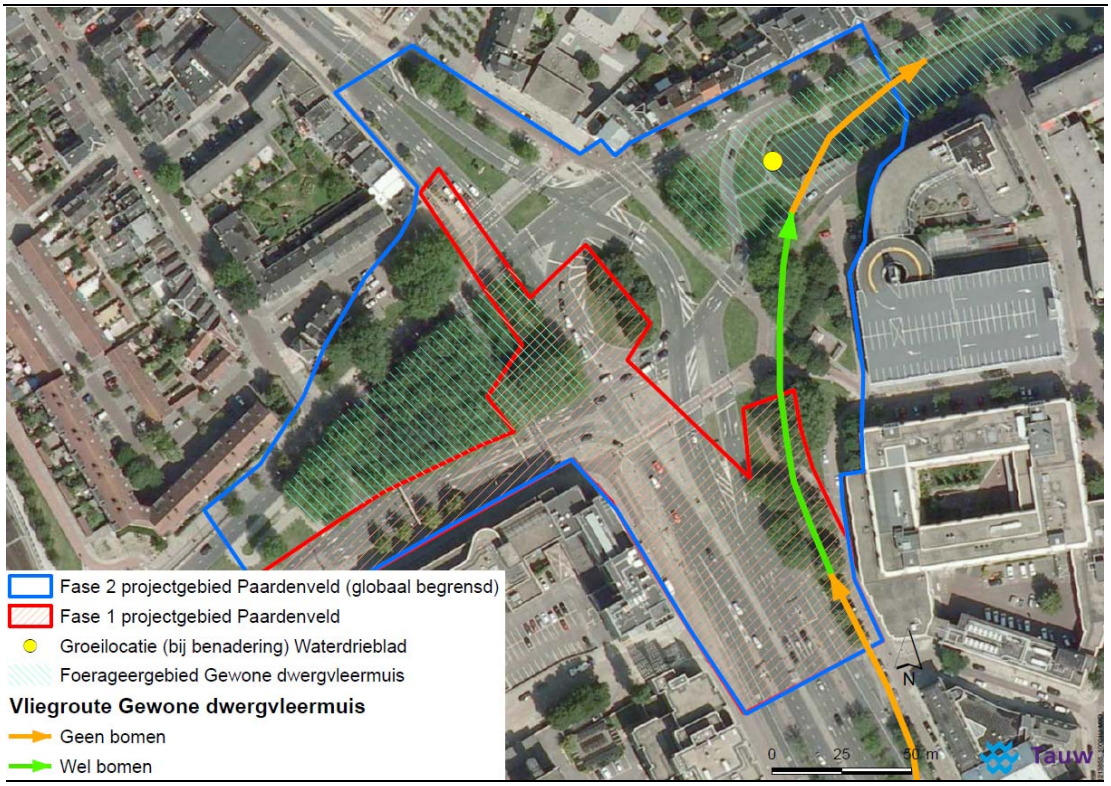

Figuur 2.1 overzicht van de vastgestelde vliegroute en foerageergebieden van de gewone dwergvleermuis boven het Paardenveld. Ook de oude groeilocatie van waterdrieblad is aangegeven (gele stip).

<u>Toetsing foerageergebied gewone dwergvleermuis fase 1 & 2</u>

De bomen in het projectgebied die door de gewone dwergvleermuis worden gebruikt als foerageergebied, worden eerst gedeeltelijk (fase 1) en uiteindelijk geheel (fase 2) verwijderd. Foerageergebied van de gewone dwergvleermuis verdwijnt daarmee. De beoogde plannen zien wij echter niet als een aantasting van de gewone dwergvleermuis. Aantasting van foerageergebieden is alleen ontheffingsplichtig indien zij van belang zijn voor de functionaliteit van de vaste rust- verblijfplaatsen van de betreffende soort, doordat er onvoldoende alternatieven voorhanden zijn. Deze alternatieven zijn er in dit geval wel degelijk. Zelfs als alle bomen in projectgebied Paardenveld worden gekapt, blijft de Weerdsingel (en parallel gelegen bomenrijen) gebruikt worden als foerageergebied. Ook particuliere tuinen, Smakkelaarsveld en overige groenelementen kunnen gebruikt blijven worden door foeragerende gewone dwergvleermuizen. Er treedt daarom hooguit een minimale verkleining van het leefgebied op, maar deze verkleining zorgt door de aanwezigheid van zeer veel alternatieven in de directe omgeving, niet voor negatieve effecten op de functionele leefomgeving van de gewone dwergvleermuis. Er is daarom geen mitigatie / compensatie nodig.

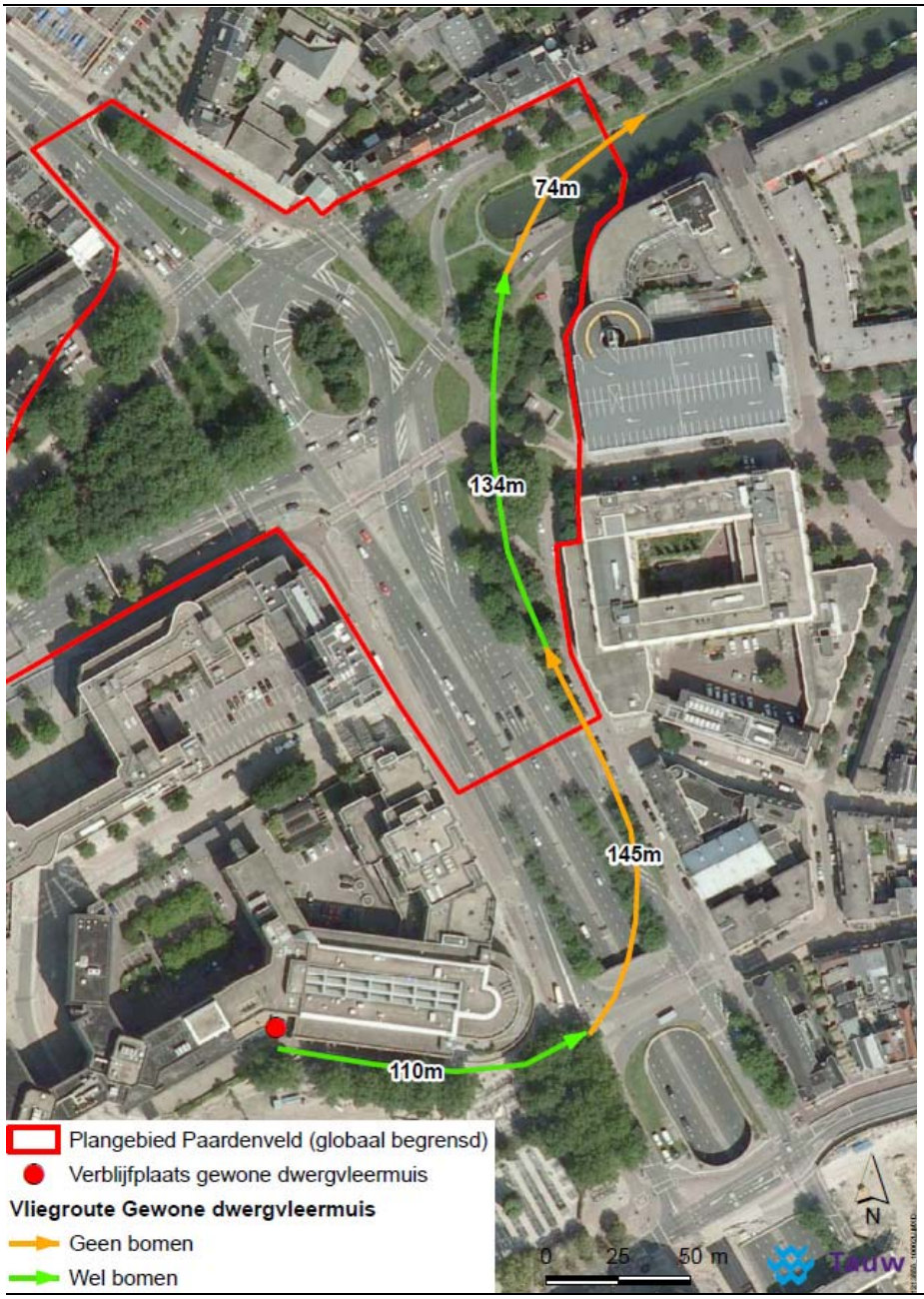

Figuur 2.2 overzicht van de vastgestelde vliegroute (inclusief de te overbruggen afstanden) van de gewone dwergvleermuis vanaf de verblijfplaats op het Smakkelaarsveld tot aan de Weerdsingel. De groene lijnen geven aan dat er in de huidige situatie nog bomen aanwezig zijn. De oranje lijnen geven aan dat er geen bomen meer aanwezig zijn.

2.4 Vogels

Algemene broedvogels

De bomen in projectgebied Paardenveld bieden geschikte nestplaatsen voor algemene broedvogels zoals de houtduif. Gezien deze geschikte elementen wordt de aanwezigheid van (in gebruik zijnde nesten van) algemene broedvogels niet uitgesloten in het plangebied. Omdat de kap van de bomen vóór 1 maart 2013 beoogd is, wordt de kans aanwezigheid van broedende vogels zeer klein geacht. Indien toch in gebruik zijnde nesten worden aangetroffen voor aanvang van de kap, dient de kap uitgesteld te worden totdat de jonge vogels uitgevlogen zijn.

Vogels met een jaarrond beschermde nestlocatie (categorie 1-4)

De aanwezigheid van nesten van categorie 1-4 vogelsoorten in het projectgebied wordt uitgesloten. Geschikt nest- en foerageerbiotoop voor deze vogelsoorten (o.a. buizerd, sperwer, huismus) is niet aanwezig.

Vogelsoorten uit categorie 5

De aanwezigheid van nesten van categorie 5-vogelsoorten kan niet worden uitgesloten. Tijdens het veldbezoek op 19 december 2012 zijn in drie bomen aan de westzijde van Paardenveld nesten aangetroffen (zie figuur 2.4 voor de locaties). Deze nesten waren op het moment van waarnemen niet in gebruik en leken vrij oud te zijn (zie foto impressie in bijlage 1). Mogelijk gaat het om (oude) nesten van de ekster of zwarte kraai (overige categorie 5-soorten worden uitgesloten op basis van de locatie, vorm en grootte van de nesten). Omdat deze twee soorten geen negatieve trend hebben én zij niet op de Rode Lijst staan, worden deze vogelsoorten als algemene broedvogels beoordeeld (zie figuur 2.3). Zodoende gelden dezelfde voorwaarden als hierboven beschreven onder '*Algemene broedvogels*'.

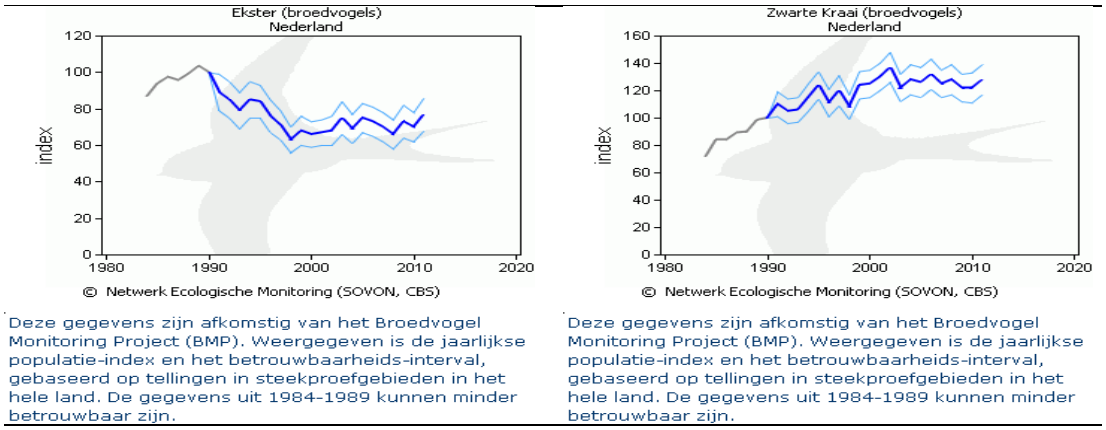

Figuur 2.3 trendgegevens van www.sovon.nl voor de ekster (links) en zwarte kraai (rechts)

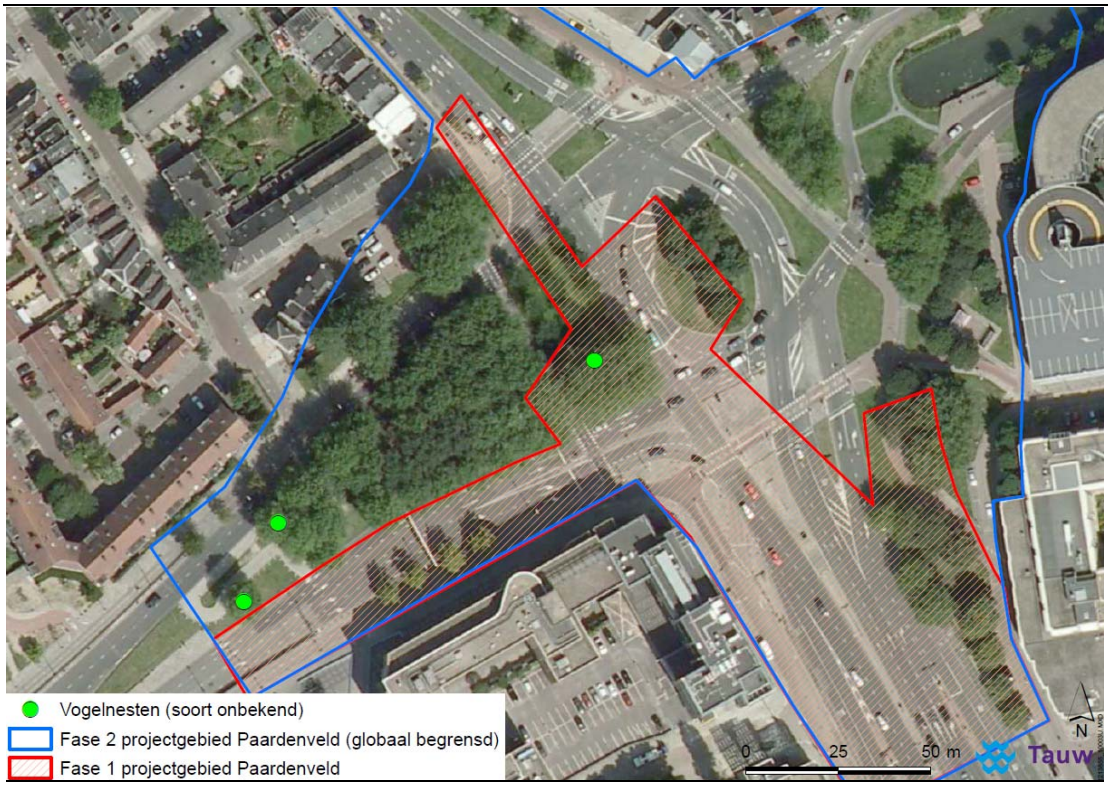

Figuur 2.4 overzicht van de locaties van de drie waargenomen nesten in het projectgebied d.d. 19-12-2012

2.5 Vissen

Tijdens eerdere inventarisaties zijn geen beschermde vissoorten aangetroffen in de Weerdsingel [Tauw, 2009b; Kamman en Wijmans, 2012]. Op basis van deze informatie worden negatieve effecten op beschermde vissoorten uitgesloten. Dit geldt zowel voor fase 1 als voor fase 2.

3 Conclusies

Op basis van de geactualiseerde toetsing in het kader van de Flora- en faunawet kan het volgende worden geconcludeerd:

- Waterdrieblad is niet (meer) aanwezig in de Weerdsingel
  - Zowel tijdens fase 1 als fase 2 zijn geen maatregelen noodzakelijk

- De gewone dwergvleermuis maakt gebruik van het projectgebied Paardenveld
  - De vliegroute van de gewone dwergvleermuis van Smakkelaarsveld naar de Weerdsingel blijft behouden, omdat is aangetoond dat de individuen de randen van de bebouwing ten noorden van het projectgebied (gaan) gebruiken ter oriëntatie tijdens de vlucht. De Weerdsingel (waar wordt gefoerageerd) wordt nog steeds bereikt vanuit de vaste verblijfplaats op het Smakkelaarsveld. Mitigatie en/of compensatie in het kader van de Flora- en faunawet is niet nodig
  - Foerageergebied van de gewone dwergvleermuis in het projectgebied wordt niet dusdanig geschaad dat de functionaliteit van de functionele leefomgeving wordt aangetast. Er blijven voor de vleermuizen ruim voldoende alternatieve locaties in de directe omgeving behouden waar gefoerageerd wordt. Mitigatie en/of compensatie in het kader van de Flora- en faunawet is niet nodig

Aanbevelingen gewone dwergvleermuis:
  - Bij voorkeur blijven tijdens en na fase 2 tenminste enkele bomen ten noordoosten van het Paardenveld gehandhaafd
  - Het uitvoeren van monitoring vóór en na kap van de bomen in het projectgebied. Hiermee wordt extra, belangrijke, informatie verzameld over de ecologie van de gewone dwergvleermuis in hoogstedelijke omgeving. De verzamelde informatie kan vervolgens als input dienen voor overige toekomstige projecten in het Stationsgebied. Daarnaast kan mogelijk een artikel gepubliceerd worden met daarin de bevindingen van de monitoring

- Bij de kap van de bomen dient rekening gehouden te worden met broedende vogels. De broedperiode van vogels loopt van medio maart tot circa eind juli hoewel vogels ook eerder en later broedend kunnen worden aangetroffen. Wordt er vastgesteld dat er wordt gebroed dan kan pas na uitvliegen van de vogels verder gegaan worden met de werkzaamheden

- Overige (beschermde) soorten worden niet geschaad door de beoogde ontwikkeling

4 Bronnen

Kamman, J.H. & P.A.D.M. Wijmans, 2012. Visplan De Stichtse Rijnlanden, deel 2 Gebiedsgerichte uitwerking. VBC De Stichtse Rijnlanden te Woerden.

[Tauw, 2008]
Quick-scan stationsgebied Utrecht. Kenmerk: R001-4579406RJR-ibs-V01-NL

[Tauw, 2009a]
Ecologisch onderzoek stationsgebied Utrecht. Vleermuizen, vaatplanten en broedvogels. Kenmerk: R001-4570833RJR-kmi-V01-NL

[Tauw, 2009b]
Ecoscan meerdere watergangen binnen de gemeente Utrecht. Ecologische beoordeling ten behoeve van periodieke baggerwerkzaamheden van HDSR. 27 oktober 2009

[Tauw, 2010]
Monitoring van vleermuizen Catharijnebaan, Utrecht. Resultaten van de monitoring van vleermuizen ten behoeve van de verleende ontheffing van de Flora- en faunawet. Kenmerk: R001-4697154XAB-ibs-V01-NL.

Bijlage

1

Foto impressie van projectgebied Paardenveld d.d. 19-12-2012